

**Velkommen
til
budsjett-
seminar**

28. mai 26

Agenda

- **Velkommen og innledning**

Kommunedirektør Marit Kobro

- **Revidert nasjonalbudsjett, kommuneproposisjonen og rammesaken**

Økonomisjef Atle Willems

- **Inngangen til rammesaken og status Larvik**

Kommunedirektør Marit Kobro

- Om oss - Tenke nytt. Gjøre nytt.
- Vi har god styring
- Demografi og kostnader
- Veien inn i framtidens kommune

Larvik
kommune

Status økonomi og Rammesak 2027-2030

Økonomistatus pr april 2026

Årsprognose (tall i mill kr):

- Helse og mestring: -24
- Oppvekst: -12
- Samfunn og miljø: -15
- Arbeid og medborgerskap: -21
- Organisasjon/Økonomi- og virksomhetsstyring: +0,5
- **Sum tjenesteområder: merforbruk på ca 71,5 mill kr**
- Sentrale poster: + 35
- **Sum årsprognose: - 36,5**

Revidert nasjonalbudsjett 2026

- Prisvekst: økning fra 2,8 % i statsbudsjettet til 4,9 %
- Lønnsvekst: økning fra 4,0 % til 4,4 %
- Deflator: økning fra 3,5 % til 4,1 %
- “Økt handlingsrom” for kommunene på 0,4 mrd kr
 - For Larvik: rundt 3,5 mill kr

Kommuneproposisjonen 2027

- Realvekst i frie inntekter for kommunene på 2,8 - 3,2 mrd kr
- Skal dekke økte demografikostnader på 2,4 mrd kr
- “Økt handlingsrom” for kommunene på 0,4 - 0,8 mrd kr
 - For Larvik: 3,5 - 7,0 mill kr

Fortsatt en lavinntektskommune, men ikke lenger et “høyt utgiftsbehov”

Skatteinntekter før inntektsutjevning pr innbygger i Larvik har ligget på rundt 86 - 87 % av landssnittet i flere år
i fjor endte kommunen på 84,3 %
Hittil i år har dette falt til rundt 83 %

Utgiftsbehov

Larvik kommune hadde et utgiftsbehov i 2024 som var 1,7 % høyere enn landssnittet

Etter endringen i inntektssystemet i fjor:

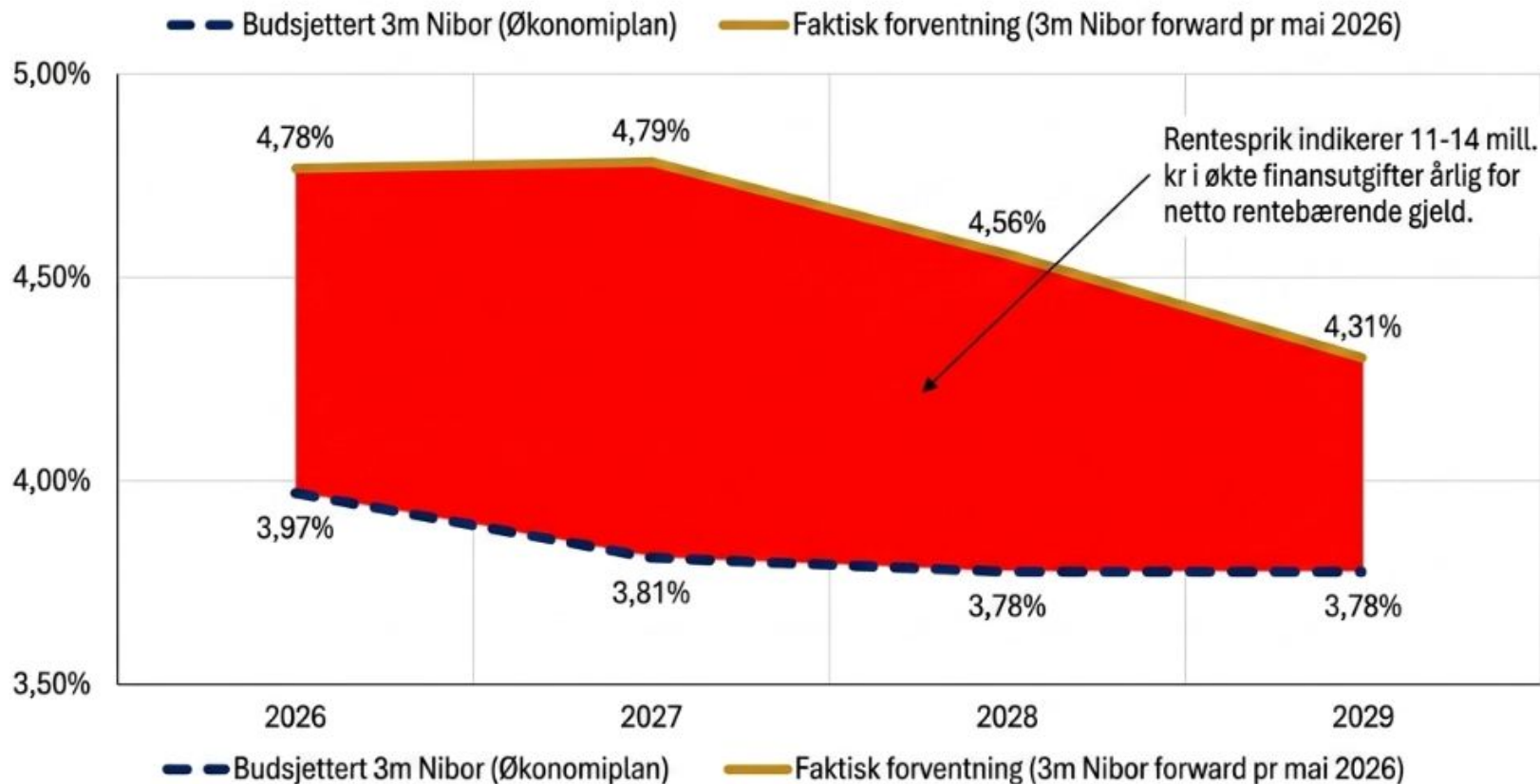
2025: ca 0,3 % høyere enn landssnittet

Grønt hefte 2026: 0,2 % høyere enn landssnittet

Iflg inntektssystemet har ikke Larvik kommune lenger et “høyt utgiftsbehov”

Renta og renteutgifter (basert på netto rentebærende gjeld på ca 1,4 mrd kr,

Nibor i dag: 4,56 %)

Minimumsavdrag

Kommunen skal årlig minimum betale avdrag på lån som beskrevet i kommuneloven § 14-18

Minimumsavdrag = Lånegjeld x avskrivninger / bokført verdi av varige driftsmidler

Nye avskrivningsregler for vann og avløp - ledningsnettets avskrives nå over 80 år (fra tidligere 40 år)

Fører til lavere minimumsavdrag, men også lavere gebyrinntekter over tid

De to må sees opp mot hverandre over tid = ingen nettogevinst for kommunekassa

Befolkningsvekst og endring

TOTAL VEKST

+1,8% (+885)

ELDREBØLGEN: STØRST VEKST

80-89 år (+30,0%)

NEDGANG I SKOLEKULL

Grunnskole (-4,3%)

BEFOLKNINGSFRAMSKRIVING 2025-2029

Aldersgruppe	2025	2026	2027	2028	2029	Endring	%
O-åringar	392	391	397	403	408	+16	▲ +4,1%
Barnehage (1-5 år)	2206	2111	2139	2092	2122	-84	▼ -3,8%
Grunnskole (6-15 år)	5332	5363	5221	5181	5101	-231	▼ -4,3%
Videregående (16-19 år)	2372	2332	2332	2338	2278	-94	▼ -4,0%
Voksne (20-66 år)	28 370	28 573	28 618	28 631	28 676	+306	▲ +1,1%
Eldre (67-79 år)	7344	7481	7491	7522	7572	+228	▲ +3,1%
Eldre (80-89 år)	2325	2484	2699	2871	3023	+698	▲ +30,0%
Eldre (90+ år)	529	502	509	540	575	+46	▲ +8,7%
Totalt	48 870	49 237	49 406	49 578	49 755	+885	+1,8%

Demografikostnader

Beregnes ved å multiplisere endringer i forventet befolkningssammensetning med dagens gjennomsnittelige enhetskostnad for ulike aldersgrupper.

Viser hva det koster å opprettholde dagens tjenestestandard når innbyggertallet, aldersfordelingen og pleiebehovet endrer seg over tid.

Men, kan ikke bare telle opp hvor mange eldre eller yngre det blir, og justere budsjettene deretter, bla grunnet:

- prognoser er basert på historiske data

- budsjetter kan ikke justeres trinnløst opp og ned i takt med endringene

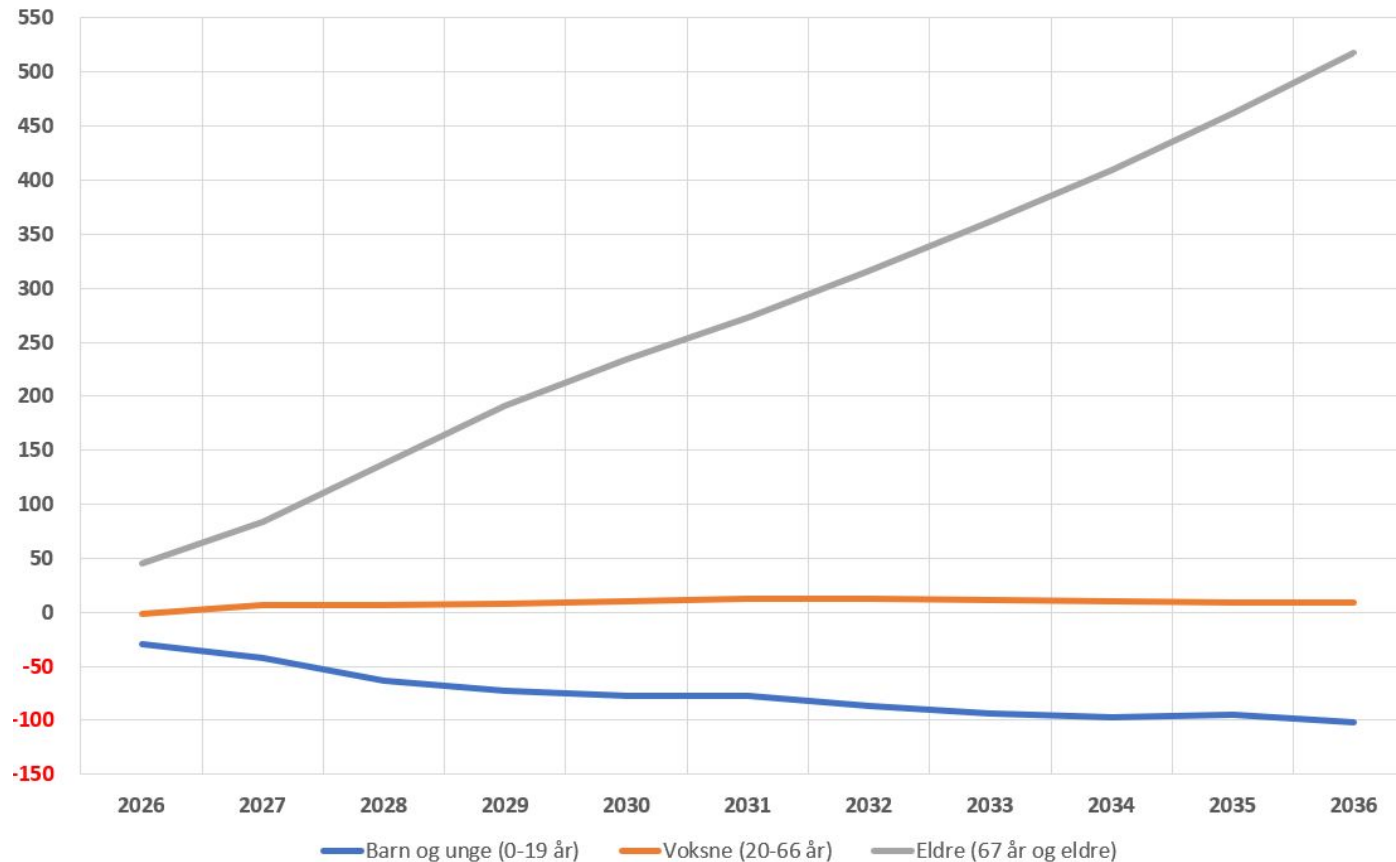
Over tid må trenden i demografikostnader likevel reflekteres i kommunens budsjetter for å ivareta det økonomiske handlingsrommet.

DEMOGRAFIKOSTNADER FOR PERIODEN 2027–2030

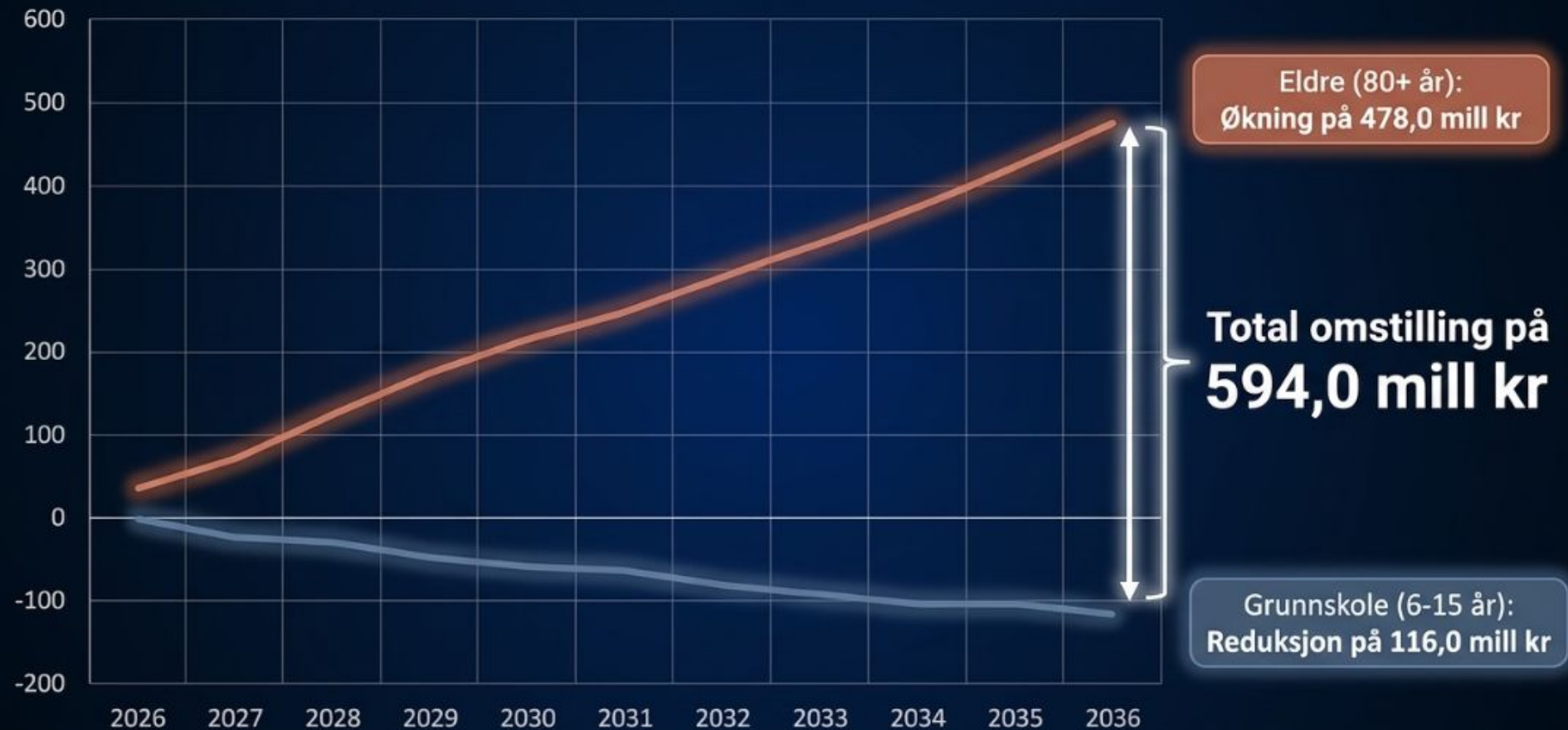
Tall i hele tusen

Aldersgruppe	2027	2028	2029	2030	Totalt
0-åringar	-1 163	581	484	484	388
Barnehage (1–5 år)	8 175	-14 497	7 426	8 634	9 738
Grunnskole (6–15 år)	-18 519	-7 716	-15 432	-10 995	-52 663
Videregående (16–19 år)	-1 715	266	-1 609	-2 166	-5 223
Voksne (20–66 år)	7 419	668	1 336	1 686	11 110
Eldre (67–79 år)	1 002	2 070	3 338	4 206	10 616
Eldre (67–79 år)	1 002	2 070	3 338	4 206	10 616
Eldre (80–89 år)	44 065	38 086	33 658	27 015	142 824
Eldre (90+ år)	-6 458	14 299	16 144	12 454	36 440
Total	32 807	33 759	45 346	41 317	153 229

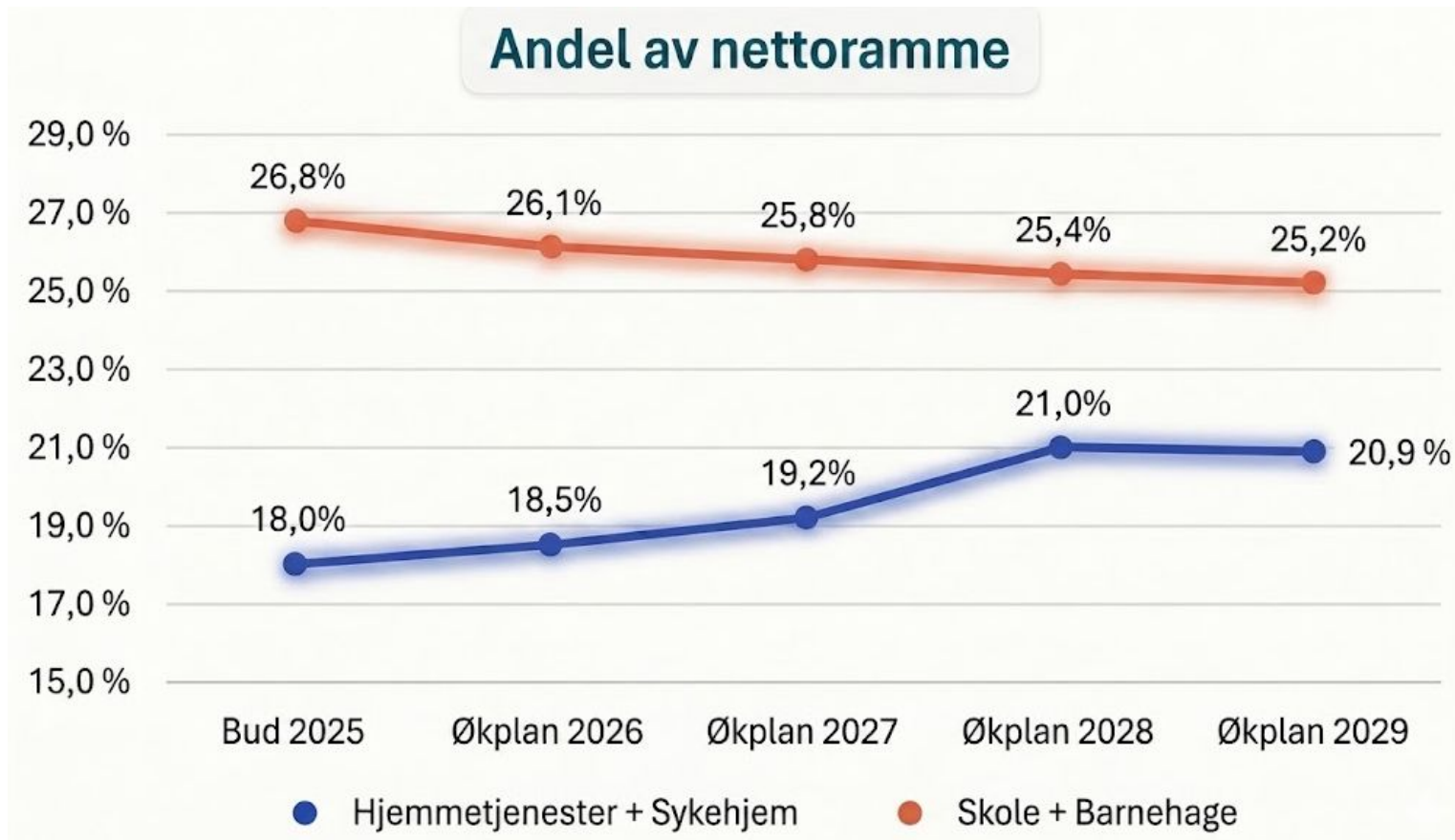
Akkumulert endring demografikostnader

Endring i demografikostnader frem mot 2036

Andel av nettorammer 2025-2029

Den strukturelle omstillingen (Oppvekst til Helse)

Behov (Neste 10 år): Krav om flytting av nesten 60 mill. kr årlig mellom sektorene.

Status i dagens HØP (2026-2029)			
	Økt behov		Innarbeidet
Eldre (80+)	176 mill. kr		106 mill. kr
Grunnskole (6-15)	Redusert behov 45 mill. kr		30 mill. kr

Konsekvens:

Dagens dimensjonering av oppvekstsektoren (arealer og bygg) kan ikke opprettholdes dersom eldreomsorgen skal finansieres. Arealutnyttelse må intensiveres.

Kommuneloven

Kapittel 14. Økonomiforvaltning

OVERSIKT

VIS ALLE PUNKTER

§ 14-1. Grunnleggende krav til økonomiforvaltningen

Kommuner og fylkeskommuner skal forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid.

Kommuner og fylkeskommuner skal utarbeide samordnete og realistiske planer for egen virksomhet og økonomi og for lokalsamfunnets eller regionens utvikling.

Kommuner og fylkeskommuner skal forvalte finansielle midler og gjeld på en måte som ikke innebærer vesentlig finansiell risiko, blant annet slik at betalingsforpliktelse kan innfris ved forfall.

§ 14-2. Kommunestyrets og fylkestingets plikter

Kommunestyret og fylkestinget skal selv vedta

- a. økonomiplanen og årsbudsjettet
- b. årsregnskapene og årsberetningene
- c. finansielle måltall for utviklingen av kommunens eller fylkeskommunens økonomi
- d. regler for økonomiforvaltningen (økonomireglement)
- e. regler for finans- og gjeldsforvaltningen (finansreglement).

De finansielle styringsmålene (Grunnmuren)

1. Handlingsregelen

Lånegjelda skal ikke vokse mer enn driftsinntektene (Egenkapital ved investering: 15 %).

2. Netto driftsresultat

Årlig mål på 1,5 % av driftsinntektene.

3. Disposisjonsfond

Skal minimum utgjøre 5 % av driftsinntektene.

4. Kjernegjeld

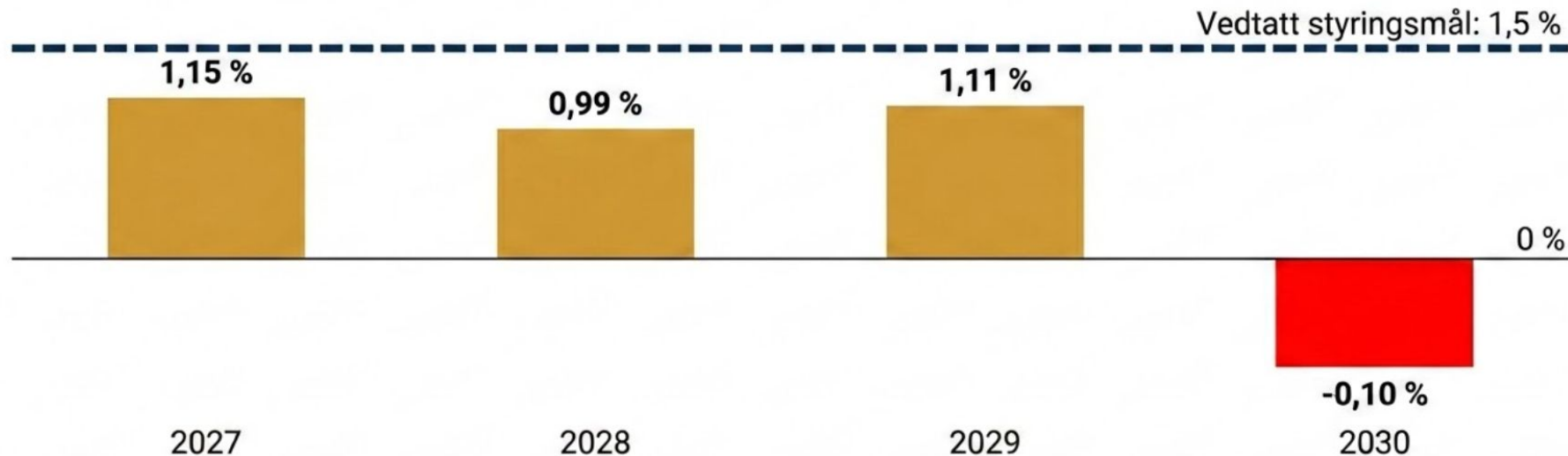
Skal på sikt ikke utgjøre mer enn 70 % av frie inntekter.

Hvorfor 1,5 % resultatgrad?

	Opprettholdt styringsmål ($\geq 1,5\%$) 	Vedvarende lavt resultat ($< 1,5\%$)
Investeringer	Egenkapitalkrav (15 %) ivaretas.	Planlagte investeringer må utsettes eller reduseres.
Gjeld	Kjernegjeld reduseres gradvis mot 70 %.	Gjeldsvekst overstiger inntektsvekst. Økt renteeksponering.
Buffer	Disposisjonsfond opprettholdes $> 5\%$.	Fond tappes systematisk for å dekke løpende inntektsbortfall.
Langsiktig	Demografiskifte og omstrukturering finansieres.	Lovpålagte tjenester risikerer underfinansiering grunnet bundet kapital.

Fremskrevet netto driftsresultat inkludert identifiserte utfordringer

Oppsummert

- Fortsatt omstilling er ikke et valg, men en nødvendighet pga bla demografi og økonomi.
- Kommuneproposisjonen signaliserer ikke økt handlingsrom for kommunene fremover. Merkostnader/mindreinntekter må løses med interne omprioriteringer.
- Målet om 1,5 % resultatmargin videreføres fra HØP 2026-2029.
 - Vurderes som nødvendig for å sikre en sunn og solid kommuneøkonomi og for å kunne realisere langsiktige planer.
 - De tre andre finansielle styringsmålene opprettholdes som tidligere vedtatt (handlingsregel for lånegjeld, frie delen av disposisjonsfondet, nivået på kjernegjeld)

Om oss

Tenke nytt.
Gjøre nytt.

4

felles innsatsområder

på tvers av fag og folk
i kommunen

Ny organisering og ledelse

- **Samarbeid i Larvik**

Vi styrker felleskapet ved å utvikle løsninger sammen med innbyggere, frivillighet og næringsliv.

- **Leve og bo i Larvik**

Vi legger til rette for at alle kan leve gode liv i trygge og inkluderende lokalsamfunn.

- **Skape i Larvik**

Vi fremmer lokalt innovasjon og næringsutvikling for en bærekraftig vekst.

- **Møte framtidens i Larvik**

Vi sikrer en robust kommune som håndterer klimaendringer og framtidige utfordringer.

Felles innsatsområder

Våre felles utfordringer

- **Demografiutvikling**

Vi blir stadig flere eldre, noe som krever at vi ruster kommunen for en fremtid der omsorgsbehovet vokser raskere enn folketallet.

- **Kommuneøkonomi**

Et strammere økonomisk handlingsrom tvinger oss til å prioritere tøffere, tenke nytt om velferd og bruke hver krone der den skaper størst verdi for innbyggerne.

- **Utenforskap**

For å bekjempe utenforskap må vi skape et mer inkluderende Larvik-samfunn der alle, uavhengig av bakgrunn, har en vei inn i fellesskapet og arbeidslivet.

- **Psykisk helse i endring**

Vi må skifte fokus fra bare å behandle uhelse til å støtte opp om mestring og forebygging, slik at flere kan leve gode og meningsfulle liv.

- **Mangel på arbeidskraft**

Når hendene blir færre, må vi bruke teknologi og nye arbeidsmetoder smart for å sikre at vi har nok kompetanse til de viktigste oppgavene.

I Larvik har vi

65 %

flere seniorer
(80-89 år)

10 %

færre barn
(6-15 år)

Et nytt oppdrag

- felles for oss alle

Hele organisasjonen vår har fått et nytt oppdrag vi skal løse sammen.

For å fortsatt kunne levere gode tjenester til de som trenger det mest, må vi justere kursen - og utnytte ressursene; folka og kunnskapen bedre

Oppdraget løser vi sammen ved å tenke nytt og gjøre nytt:

- Vi er klar over våre felles utfordringer
- For å sikre en bærekraftig kommuneøkonomi og å fortsatt kunne gi gode tjenester til de som trenger det mest, må både vi og larviksamfunnet endres.
- Vi må bort fra modellen hvor kommunen primært er en tjenesteleverandør, til en ny modell der kommunen aktivt tilrettelegger for egen mestring og deltakelse.
- Vi må legge til rette slik at innbyggerne kan bli aktive partnere som bidrar mer.

Hva kreves av oss?

Mye. Og ulike krav avhengig av ansvar og oppgaver.

Men på reisen mot framtidens kommune er det noen egenskaper på tvers av fag og folk som blir ekstra viktige.

Mer dialog

– trene på å lytte mer og tidligere. Innbyggernes stemmer skal inn før løsningene er ferdigtenkt.

Søke samhandling

– vi skal skape løsninger sammen med kollegaer og innbyggerne

Bygge tillit

– vi skal være mer åpne, tydelige og ærlige i kommunikasjonen, og bygge gjensidig forståelse over tid.

Mer fleksible

– vi skal utfordre oss selv til å bli mer fleksible, mindre byråkratiske og mer til stede for innbyggerne.

Se muligheter

- vi aksepterer realitetene slik de er, og bruker og kommuniserer de mulighetene som finnes.

Vi er nysgjerrige

– søker kunnskap og utfordrer

Vi er nysgjerrige på mennesker, forskning og fag.

Vi søker ny kunnskap for å utfordre etablert praksis og sikre en trygg og stabil drift inn i fremtiden.

Vi er åpne for nye ideer og møter disse med en undersøkende og lyttende holdning.

Vi er ærlige

– tydelige om utfordringer og forventninger

For å skape tillit og eierskap til vår felles retning, er vi ærlige i våre budskap og vår kommunikasjon – både internt og eksternt.

Vi er pålitelige og lover ikke mer enn vi kan holde.

Vi tør å kommunisere utfordringer, endringer og forventninger på en tydelig måte.

Vi er rause

– verdsetter mangfold og ulikheter

Vi har forståelse for andres tanker, bakgrunn og synspunkter – særlig når vi står i endring.

Vi er rause med oss selv, våre kollegaer, politikere og innbyggere i det daglige arbeidet.

Når vi gjør ting på nye måter og under endrede rammer, lytter vi til ulike perspektiver for å forstå. Slik sikrer vi likeverdige tjenester til alle.

Vi er engasjerte

– inspirerer og motiverer til endring

Vi oppfordrer til dialog, og skaper forståelse for endring gjennom troverdig og engasjerende kommunikasjon.

Vi formidler muligheter fremfor begrensninger og viser vei ved å fokusere på håp og løsninger.

Vi spør oss selv: "Hvilke muligheter finnes når jeg gjør ting på nye måter?"

Demografi

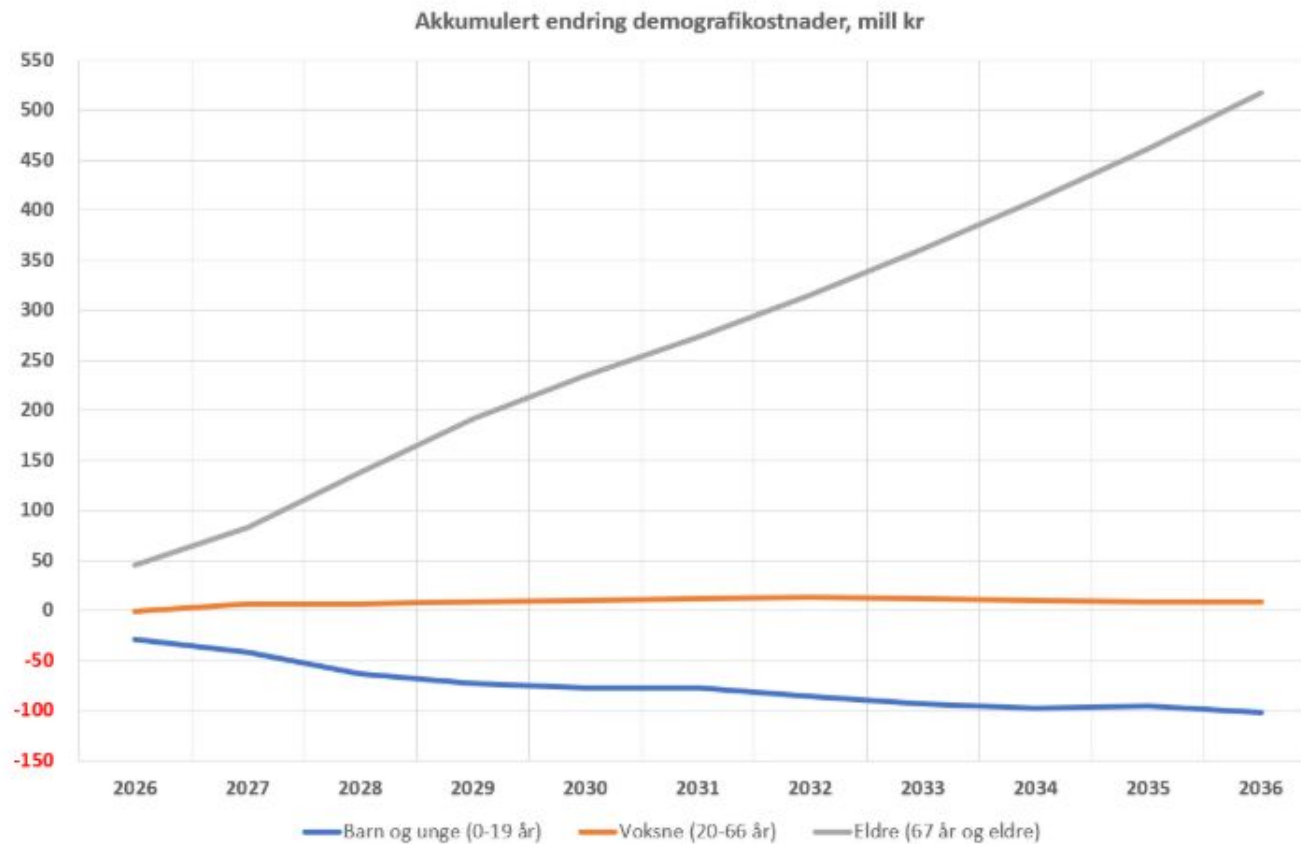
Å akseptere en
utvikling og ta
konsekvenser av
den

Effektivitet og driftsnivå

	Larvik	Tønsberg	Sandefjord	Porsgrunn	Arendal	Sarpsborg	Skien	Kostragruppe 11
Grunnskole	15 862	16 756	16 842	16 945	17 758	16 335	16 493	16 541
Pleie og omsorg	22 059	24 826	24 758	24 838	26 263	24 532	25 833	24 765
Barnevern	2 050	2 412	1 799	2 157	1 715	3 900	2 340	2 634
Barnehage	10 491	10 699	10 837	11 613	11 767	10 798	10 900	10 915
Kommunehelse	4 396	4 228	3 422	4 369	4 264	3 813	4 265	4 361
Sosiale tjenester	4 100	4 155	3 587	3 838	4 341	4 088	3 577	4 051
Kultur og idrett	2 391	2 488	2 334	3 054	2 627	2 060	2 819	2 564
Plan, kulturminner, natur og nærmiljø	872	1 116	813	840	526	895	862	897
Adm. styring og fellesutgifter	4 366	5 000	4 560	5 240	4 703	5 280	4 724	4 732
Andre områder	2 819	1 551	2 950	4 596	3 577	2 538	3 888	3 276
Brann og ulykkesvern	895	802	670	1 591	1 043	876	930	1 092
Kommunale boliger	74	-67	319	687	257	805	309	351
Samferdsel	1 313	672	988	1 690	1 282	464	1 584	1 131
Næringsforv. og konsesjonskraft	-233	-446	164	-48	340	-196	466	33
Kirke	770	590	809	676	655	589	599	669
Totalt	69 407	73 231	71 902	77 490	77 541	74 239	75 702	74 735

Tabell: Netto driftsutgifter per innbygger fordelt på ulike tjenesteområder, 2025. Ulike sammenligningskommuner. Tall i hele kroner.

Bilde: Akumulert endring demografikostnader i mill kr. 2026-2036 Larvik kommune. Kilde: Framsikt (iht til SSBs prognoser).

Demografikonsekvenser i oppvekst

Demografikostnader i økonomiplan perioden

Tall i hele tusen	2027	2028	2029	2030	Totalt
<u>0-åringer</u>	-1 163	581	484	484	388
Barnehage(1-5år)	8 175	-14 497	7 426	8 634	9 738
Grunnskole(6-15år)	-18 519	-7 716	-15 432	-10 995	-52 663
Videregående(16-19år)	-1 715	266	-1 609	-2 166	-5 223
Voksne(20-66år)	7 419	668	1 336	1 686	11 110
Eldre(67-79år)	1 002	2 070	3 338	4 206	10 616
Eldre(80-89år)	44 065	38 086	33 658	27 015	142 824
Eldre(90årogeldre)	-6 458	14 299	16 144	12 454	36 440
Total	32 807	33 759	45 346	41 317	153 229

Demografiutviklingen i Larvik - oppsummert

- **Markant aldring:** Andelen innbyggere over 65 år øker raskt, og prognosene viser at gruppen over 80 år vil mangedobles de neste tiårene.
- **Mindre andel i arbeidsfør alder:** Det er en underrepresentasjon av aldersgruppen 25–44 år, noe som betyr at færre yrkesaktive skal finansiere velferden til flere.
- **Færre barn:** Fødselsunderskudd er normalen, og elevtallene i grunnskolen synker, noe som krever tilpasninger i skole- og oppvekststrukturen.

Behov for en trygg og aktiv alderdom

Hvilke behov preger hverdagen for våre 80-åringene?

Helse- og omsorgstjenester

Styrkede hjemmebaserte tjenester, sykehjemsplasser ved behov.

Bolig og tilgjengelighet

Egnet botilbud, universell utforming, nærhet til tjenester.

Sosial deltakelse

Tiltak mot ensomhet, aktivitetstilbud, måltidsfellesskap.

Funksjon og mestring

Forebygging av funksjonsfall, tilrettelegging for dagliglivet.

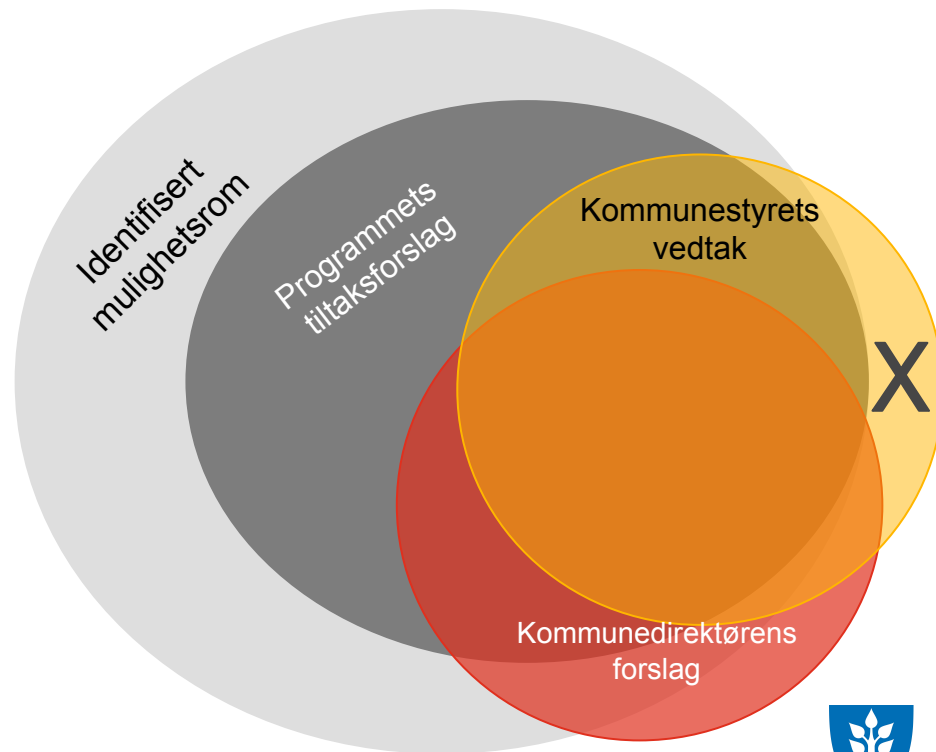

Transport og mobilitet

Mulighet for å komme seg rundt, tilpasset transport.

Hvor ligger potensialet for innsparing?

Kilde: PwC

Konsekvenser av manglende strukturvedtak

Manglende strukturvedtak for å tilpasse kommunens tjenestestruktur fører til at ressursene spres tynt utover, noe som resulterer i høyt arbeidspress på ansatte, svakere velferdstilbud og økonomisk sårbarhet.

- **Sprengt kapasitet i helse og mestring (eldreomsorg)**
 - Øremerkede midler og ansatte må bindes opp i desentraliserte og ineffektive driftsmodeller, noe som går utover kvaliteten og kapasiteten på sykehjemsplasser og hjemmetjenester.
- **Dårligere tjenester for barn og unge**
 - Ressurser som kunne vært samlet for å styrke fagmiljøer, spesialpedagogikk eller helsestasjoner, blir i stedet værende i halvtomme bygg.
 - Vesentlig økning i antall barn med store funksjonshemninger og særskilte behov
- **Dårligere kommuneøkonomi**
 - Vedvarende drift av bygg og spredte tjenester spiser opp midler. Dette fører til at vi ikke har handlingsrom til å ruste oss for fremtiden.

Hvorfor er det så vanskelig?

Hvorfor er det så vanskelig?

Veien inn i framtidens kommune

Kan utfordringene våre
være en del av løsningen

Om de gode og
vanskelige valgene

Om å stå sammen, stå
støtt og tenke langsiktig

Vi trenger noe å glede oss til på den andre siden av omstillingen - etter at vi har løst utfordringene alle snakker om i dag.

Arbeid & medborgerskap

Vi jobber for at alle skal ha gode liv og mestre hverdagen sin best mulig.

Gjennom tidlig hjelp, arbeid til alle og et inkluderende nærmiljø, vil vi forebygge utenforskap og styrke fellesskapet.

Ved å se hele mennesket og samle våre tjenester innen bolig, inkludering, kultur og idrett, gjør vi det enklere for deg å delta og bidra i lokalsamfunnet.

Virksomheter: NAV, Larvik Læringscenter, Kultur og idrett, Arbeidskraft & nærmiljø.

Deltakelse
som hovedstrategi
mot utenforskap

Helsefremmende
nærmiljø som
reduserer tjenestebehov

TRYGGHET & INKLUDERING

HELSE OG TRIVSEL

Tjenestesone	Nærmiljøvalg
Stavern	Stavern
Østre Halsen	Østre Halsen og Valby
Sentrum Vest	Langestrand Kjose Veldre (ikke konstituert)
Sentrum Nord	Nanset Hedrum
Sentrum Øst	Torstrand
Tjølling	Tjølling
Helgeroa/Nevlunghavn	Berg
Svarstad	Lardal
Kvelde	Kvelde Hvarnes

Strategiske valg fremover

Proessen videre

- Behandling av Rammesak og 1. rapportering i kommende møterunde (juni)
- Budsjettsseminar medio september?
 - innspill til temaer ift utfordringsbildet vårt
- Budsjettsseminar 14. oktober
 - siste oppdatering før HØP legges frem

- Kommunedirektørens forslag til HØP 2027-2030 legges frem 27. oktober
- Politisk behandling i utvalg, FSK og KST i siste møterunde i 2026

A photograph of two children walking away from the camera on a path in a forest. The child on the left is wearing a red jacket with a yellow stripe and a purple knit hat. The child on the right is wearing a blue and dark blue jacket and a grey headband. The ground is covered in fallen brown leaves, and the background shows a dense forest of trees with green foliage. A large tree trunk is visible on the left side of the frame.

Sammen skaper vi gode dager